

**ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Френсис Бернетт

ТАЄМНИЙ САД

Харків
«ФОЛІО»
2020

Розділ 1

Тут не залишилось нікого

Коли Мері Леннокс привезли до її дядька в маєток Мізелтвейт, тамтешня обслуга одностайно вирішила, що вона — найнеприємніша дівчинка, яку їм доводилося бачити. І це правда. В неї було маленьке воскове личко, наче висохла фігурка, світле ріденьке волоссячко й незмінно кислий і водночас пихатий вираз обличчя.

Жовтаве волосся, і такий самий колір обличчя, нагадували, що Мері народилася в Індії та постійно чимось хворіла. Її батько — чиновник колоніальної адміністрації, був завжди завантажений роботою і теж часто нездужав. Натомість мати випромінювала життєву силу, славилася красою, цікавилася тільки розвагами й любила оточувати себе веселими молодими людьми. Її взагалі не цікавила маленька дівчинка.

Одразу після народження Мері віддали няні, яких в Індії називають Ая. Жінка швидко зрозуміла: якщо хоче зробити приємність білій пані, то повинна тримати дитину якомога далі від неї. Через те, що Мері була хворобливим, примхливим, негарним немовлям, батьки наче відцуралися від неї. З роками ситуація не змінювалася: вона росла неспокійною, дратівливою, некрасивою.

Тож дівчинка не бачила поблизу себе нікого, окрім темношкірого обличчя Аї та інших індійських слуг. Вони завжди схиляли перед нею голову й дозволяли робити все, що заманеться, бо її плач та крики могли розсердити білу пані. Зокрема й через це, у свої шість років Мері стала найдеспотичнішою істотою, яка тільки колись жила на світі.

Молода гувернантка-англійка, яку найняли навчати її читання й письма, через три місяці відмовилася від своєї посади, а її наступниці витримували ще менше. Тож аби Мері раптом самій не захотілося дізнатися, що там пишуть у книжках, вона, напевно, ніколи б не опанувала грамоту.

В один жахливий спекотний ранок, коли дівчинці було вже років дев'ять, вона прокинулася як зазвичай не в гуморі, а вже зовсім розізлилася, коли побачила, що служниця, яка стоїть біля ліжка, — не її Ая.

— Ти навіщо прийшла? — залементувало дівчисько. — Я не дозволяю тобі тут залишатися. Поклич мою Аю!

Жінка стривожено глянула на неї й пробурмотіла, що Ая прийти не може. Невже вона не знає, що мої накази не обговорюються, подумала Мері. То хай начувається — і переповнившись злобою вона почала бити та щипати нещасну. А та тільки злякано дивилася на неї й невпинно повторювала, що Ая ніяк не може прийти до панночки.

Цього ранку навіть у повітрі відчувалося щось зловісне. До того ж звичний порядок порушувався неодноразово: кількох слуг не було на місці, а ті, кого побачила Мері, скрадалися або тікали від неї з блідими, переляканими обличчями. Але ніхто не наважився сказати їй жодного слова.

Мері й раніше чинила так, як їй заманеться, а оскільки сьогодні й словом не було з ким перекинутися, тож вирішила, що відразу піде гратися під деревом біля веранди. Вона на-smикала з куща гібіскуса великих червоних квіток й уявляю-

чи, що робить клумби, втикала їх в маленькі купки землі. Однак обране заняття її анітрохи не заспокоїло. Навпаки злості тільки додавалося й дівчинка бурмотіла собі під ніс все, що скаже няні, коли та повернеться.

— Свиня! Свиня! Свиняча дочка! — захлинаючись від люті, промовляла вона найстрашніші для індусів образи.

Так тривало доти, аж доки дівчинка не почула, що її мама вийшла з кимось на веранду. Вони зупинились і заговорили якимись тривожними приглушеними голосами.

Мері знала, що молодий блондин, який стояв поруч з матір'ю, був офіцером і нещодавно приїхав з Англії. Дівчинка уважно подивилася на нього й відзначила, що на вигляд він був ще зовсім юним. Потім перевела погляд на маму.

За будь-якої слушної нагоди Мері придивлялася до неї, бо Мем Сагіб («біла пані») — а дівчинка подумки називала свою маму так само, як і слуги-індуси — була високою, стрункою, гарною. На її обличчі вирізнялися великі усміхнені очі й трохи кирпатий маленький носик, а волосся нагадувало хвилястий шовк. Вона носила красиві пишні сукні з тонкої тканини і на них, як казала собі Мері, «повно мережив». Цього ранку на вбранні «білої пані» було ще більше мережив, ніж зазвичай, але її очі зовсім не сміялися. Широко розкриті, вони уважно дивилися на молодого офіцера.

— Невже все так погано? Справді? — почула Мері слова матері.

— Жахливо, — тремтячим голосом відповів молодик. — Жахливо, пані Леннокс. Ви мали б виїхати в гори два тижні тому.

Мем Сагіб заломила руки.

— О, я знаю, що мала б виїхати, — схлипнула вона. — Я зосталася тільки через це дурне приймання. Яка ж я дурепа!

У цей момент від хатин слуг почулися такі відчайдушні голосіння, що жінка мимоволі схопилася за плече молодого офіцера, а Мері затремтіла з голови до ніг. Крики ставали дедалі голоснішими.

— Що це? Що це? — злякано прошепотіла пані Леннокс.

— Знову хтось помер, — впевнено проказав блондин. — Ви не казали, що серед ваших слуг теж є хворі.

— Я не знала! — скрикнула Мем Сагіб. — Ходімо зі мною, йдемо звідси! — вона різко повернулася й забігла в дім.

Згодом Мері зрозуміла, чому той ранок був таким зловісним. Сталося найжахливіше: до них докотилася епідемія холери, і люди вмирали, як мухи. Уночі захворіла Ая, а коли пролунали крики в хатинах слуг, вона померла. Наступного дня ще троє слуг віддали богу душу, а решта розбіглися. Паніка охопила всіх, адже смерть не оминала жодного будинку.

Доки в будинку тривав переполох, Мері сховалася в дитячій кімнаті, й усі про неї забули. Ніхто про неї не думав, ніхто не шукав, і вона то плакала, то спала. А в цей час відбувалися якись дивні речі, про які їй було відомо тільки те, що люди хворіли й умирали. Про це свідчили страшні крики, що раз у раз долітали до неї.

Врешті їй так захотілося їсти, що вона прокралася в їдальню. Там нікого не було, хоч на столі стояло чимало страв. Стільці й тарілки стояли так, наче люди їх поспішно відсунули, коли раптом стали з якоїсь причини тікати, не завершивши обіду.

Вона з'їла трохи фруктів і бісквіт, а щоб утамувати спрагу, підсунула до себе найближчий келих з якоюсь темною рідиною. Вона була солодкою на смак і нагадувала виноградний сік, тому дівчинка випила все до краплі. Вино подіяло миттєво. Якась непереборна втома, а також крики

й тупотіння людей, що стрімко тікали з будинку, змусили її повернутися в дитячу й щільно причинити за собою двері. Мері лягла в ліжку, й сон зморив її. Він був таким глибоким, що дівчинка надовго втратила здатність розуміти, що відбувається навколо.

Коли вона прокинулася, то довго лежала й дивилася в стелю. У будинку панувала така тиша, якої не було за все її життя. Дівчинка не чула ні голосів, ні кроків, тож подумала, що всі вже одужали від холери, й загроза минула.

Вона також думала про те, хто ж піклуватиметься про неї тепер, коли Ая померла. Можливо, нова доглядальниця знатиме нові казки, бо старі їй уже приїлися. За померлою нянею дівчинка не побивалася.

Мері була егоїсткою й узагалі нікого не любила. Шум, крики й біганина через холеру налякали її, але нині страх заступило роздратування від того, що про неї посміли забути. Хоч це й не дивно: хто пам'ятатиме про маленьку дівчинку з огидною поведінкою, до якої всі були байдужі. Тим часом Мері міркувала по-іншому: коли спалахнула страшна хвороба, кожен думав тільки про себе, але зараз, коли все знову в порядку, напевно, хтось прийде подивитися, що з нею відбувається.

Однак ніхто не з'являвся, а тиша в будинку ставала нестерпною. Раптом Мері почула ледь уловимий шурхіт, і коли подивилася вниз, то побачила маленьку змійку, яка рухалася вздовж стіни й дивилася на дівчинку блискучими, як дорогоцінне каміння, очима. Мері зовсім не злякалася, бо знала: це невинне створіння не заподіє їй жодної шкоди. Здавалося, змійка поспішає якомога швидше втекти з кімнати, прослизнувши в щілину під дверима.

— Як дивно й тихо. Таке враження, що крім мене й змійки в будинку нікого немає, — голосно сказала Мері

й одразу почула важкі кроки — спочатку в саду, а потім — на веранді.

Кілька чоловіків увійшли в будинок, перемовляючись приглушеними голосами. Ніхто не вийшов їм назустріч, ніхто не заговорив з ними, а вони, судячи зі звуків, заглядали в усі кімнати, обережно прочиняючи двері.

— Як тут порожньо! Напевно, ніхто не вижив, — почувла Мері. — Така гарна, чарівна жінка! Мабуть, дитина теж померла. Я чув, що в неї була дитина, хоч її ніхто ніколи не бачив.

Через кілька хвилин двері дитячої відчинилися. Першим до кімнати увійшов старший офіцер, якого Мері колись бачила зі своїм батьком. Він був втомлений і стурбований, але коли побачив її, то так здивувався, що майже відскочив назад. Мері стояла посеред кімнати, страшенно негарна, до того ж тремтіла від голоду й обурення від того, що про неї забули.

— Барні! — крикнув офіцер. — Тут дитина! Кинута дитина! В такому страшному місці! Хто ж це?

— Я — Мері Леннокс, — сказала дівчинка, гордо випроставшись. При цьому вона подумала, що ця людина дуже груба, називаючи будинок її батька «таким страшним місцем». — Я заснула, коли всі захворіли на холеру, й тільки зараз прокинулася. Чому ніхто не приходять?

— Це — та дитина, яку ніхто ніколи не бачив! — вигукнув офіцер, обернувшись до своїх супутників. — Про неї всі забули!

— Чому про мене забули? — закричала Мері, тупаючи ногами. — Чому ніхто не приходять?

Молодий чоловік, якого називали Барні, сумно подивився на неї. Мері навіть здалося, що в нього на очах з'явилися сльози.

— Бідна дівчинка! — сказав він. — Живих тут не зосталося, нікому приходити.

У такий дивний спосіб Мері дізналася, що в неї тепер немає ні батька, ні мами, бо вони померли. Їх поховали вночі, коли вона міцно спала, а нечисленні слуги-індуси, яким вдалося уникнути смерті, повтікали так швидко, як тільки могли, забувши про маленьку панночку.

Ось чому було так тихо. В усьому будинку живими залишилися тільки Мері й прудка маленька змійка.

Зміст

<i>Розділ 1. Тут не залишилось нікого</i>	3
<i>Розділ 2. Суперечлива Мері</i>	10
<i>Розділ 3. По той бік вересових боліт</i>	19
<i>Розділ 4. Марта</i>	24
<i>Розділ 5. Плач у коридорі</i>	41
<i>Розділ 6. «Там хтось плакав... Насправді!»</i>	48
<i>Розділ 7. Ключі від саду</i>	55
<i>Розділ 8. Вільшанка показує дорогу</i>	61
<i>Розділ 9. Найдивніший дім</i>	69
<i>Розділ 10. Дікен</i>	78
<i>Розділ 11. Гніздо вільшанки</i>	90
<i>Розділ 12. «Чи можна мені клаптик землі?»</i>	99
<i>Розділ 13. Я — Колін</i>	107
<i>Розділ 14. Юний раджа</i>	121
<i>Розділ 15. Гніздування</i>	134
<i>Розділ 16. «Не прийду!» — сказала Мері</i>	144
<i>Розділ 17. Спалах гніву</i>	151

<i>Розділ 18. Більше не можна гаяти часу</i>	158
<i>Розділ 19. Це сталося!</i>	165
<i>Розділ 20. Я житиму вічно!</i>	175
<i>Розділ 21. Бен Везерстаф.</i>	183
<i>Розділ 22. Коли сонце зайшло</i>	192
<i>Розділ 23. Магія</i>	198
<i>Розділ 24. Нехай сміються!</i>	210
<i>Розділ 25. Завіса.</i>	221
<i>Розділ 26. Це — мама!</i>	228
<i>Розділ 27. У саду</i>	237